

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนิเทศการศึกษา

คำว่า "การนิเทศการศึกษา" ไม่มีความหมายที่เป็นข้อจำกัดแน่นอนตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและแนวทางของการศึกษา ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความของการนิเทศการศึกษาไว้อย่างกว้างขวาง และแตกต่างกัน ดังนี้

สาโรช บัวศรี (2504) กล่าวว่า " การนิเทศการศึกษาคือ การช่วยเหลือ ตรวจตรา สนับสนุน ส่งเสริม และเกื้อกูล เพื่อให้งานวิชาการและงานธุรการ ในโรงเรียน เกิดผลดี โดยไม่เกี่ยวข้องกับการบังคับบัญชา แต่เป็นการแนะนำ ช่วยเหลืออย่างเปิดเผย "

รองรัตน์ อิศรภักดี (2505) กล่าวว่า " การนิเทศการศึกษาคือ การบริการ เพื่อนำทางในการปรับปรุงสภาพการเรียนเป็นกระบวนการซึ่งจะต้องกระทำด้วยความร่วมมือ เพื่อแสวงหาและนำวัตถุและบุคคลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ให้สัมฤทธิ์ผลมากที่สุดแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในโครงการของการศึกษา "

สาย ภาณุรัตน์ (2511) ได้ให้ความหมายของ การนิเทศการศึกษา ว่าหมายถึง " ความพยายามอย่างใดอย่างหนึ่งในหลายอย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษามีคุณภาพในด้านการเรียนการสอน "

นิพนธ์ กิณางค์ (2526) กล่าวถึงความหมายของ การนิเทศการศึกษา ไว้ว่า " การนิเทศการศึกษาคือ การปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาของบุคคลหลายอย่าง และจุดมุ่งหมายของการนิเทศศึกษาก็คือ การจัดบริการทางการศึกษาที่ดีและมีคุณภาพ "

สันต์ ชรรรมบำรุง (2526) กล่าวว่า " การนิเทศการศึกษา เป็นการศึกษาระบบ วิเคราะห์ปัญหา มีแผนแน่นอน ไม่ว่าจะทำอะไรก็จะใช้วิธีศึกษาปัญหาร่วมกันหลายคน ใช้วิธีหลายอย่าง การนิเทศการศึกษาจึงเป็นงานที่ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ ตลอดจนความ

ร่วมมือจากบุคลากรทางการศึกษา ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับอำเภอเป็น
อย่างมาก ในการช่วยเสริมสร้างให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ "

กัลยา รัตนศรี (2532) ได้ให้ความหมายของ การนิเทศการศึกษาว่า " การ
นิเทศการศึกษาคือ การร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายที่พยายามดำเนินการให้การศึกษามีคุณภาพ "

บารี เอ เอส, เบอร์ตัน ดับบลิว เอช และ บรัคเนอร์ แอล เจ (Barr
A.S., Burton W.H. and Brueckner L.J., 1947) มีความเห็นว่า " การนิเทศ
การศึกษาคือ การให้บริการในด้านเทคนิคของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาและการ
ปรับปรุงสภาพการเรียนรู้ และการเจริญเติบโตของเด็ก "

บริกส์ โทมัส เอช และ จัสท์แมน โจเซฟ (Briggs Thomas H. and
Justman Joseph, 1952) กล่าวว่า " การนิเทศการศึกษานหมายถึง การร่วมมือกัน
การกระตุ้น และ การแนะแนว เพื่อให้ครูเกิดความเจริญงอกงามในอาชีพ "

อะดัมส ฮาโรลด์ พี และ ดิคกี แฟรงค์ จี (Adams Harold P. and
Dickey Frank G., 1953) กล่าวว่า " การนิเทศการศึกษาคือ แผนงานที่จัดขึ้นเพื่อ
ปรับปรุงการเรียนการสอน "

สเปียร์ ฮาโรลด์ (Spears Harold, 1967) กล่าวว่า " การนิเทศการ
ศึกษา เป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของครู โดย
ทำงานร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ "

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good, 1973) กล่าวว่า " การนิเทศ
การศึกษานหมายถึง ความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในการแนะนำ
ครูหรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้รู้จักวิธีปรับปรุงการสอนช่วยให้เกิดความงอกงาม
ในอาชีพ ช่วยพัฒนาครู ช่วยเลือกและปรับปรุงเนื้อหาวิชา วิธีสอน ตลอดจนการประเมินผล
การสอน "

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการ
การที่มุ่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านพัฒนาผู้เรียน ฉะนั้นจึง

พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึง กระบวนการที่ปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ เพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศในการ พัฒนาคุณภาพการศึกษา

ความมุ่งหมายของงานนิเทศการศึกษา

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2533 ได้กำหนดความมุ่งหมายของงานนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในความ รับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. เพื่อแก้ไขปัญหา ให้ความช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ ผู้บริหาร ผู้สอน และบุคลากรของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการ ดำเนินงานจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร ให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้ ในหลักสูตรและนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
3. เพื่อพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยี รูปแบบการเรียนการสอน และ การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียน การสอนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถม ศึกษานแห่งชาติ ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อันจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน และสามารถแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานดังกล่าวได้ รวมทั้งให้มีขวัญและกำลังใจ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการ การการประถมศึกษาแห่งชาติ
5. เพื่อให้คำปรึกษา และประสานงานทางวิชาการแก่สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หรือสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือกิ่งอำเภอ และโรงเรียนในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์การ ระหว่างประเทศ
6. เพื่อประสานงาน และให้ความร่วมมือกับสำนักงานศึกษาธิการเขต สำนัก งานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ดำเนินโครงการและงานพัฒนา ต่าง ๆ ที่กระทรวง และกรม มอบหมายไปยังเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอหรือกิ่งอำเภอ

(หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533)

หน้าที่ของศึกษานิเทศก์

การนิเทศการศึกษาจะมีประสิทธิผลนั้น ศึกษานิเทศก์จะต้องรู้และเข้าใจหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันศึกษานิเทศก์จะต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือหน้าที่ที่กำหนดไว้ เพราะหน้าที่เป็นตัวกำหนดบทบาทในการทำงานด้วย ส่วนการกำหนดหน้าที่นั้น ขึ้นอยู่กับแนวคิดของหลักการศึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญในแต่ละหน่วยงาน หรือแต่ละสังกัดของศึกษานิเทศก์นั้น ๆ

ตามพระราชบัญญัติการประถมศึกษา พ.ศ. 2523 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้ระเบียบ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2524 เฉพาะที่เกี่ยวกับหน้าที่ของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ไว้ดังนี้

1. ฝ่ายนิเทศการศึกษา

- (1) ส่งเสริมการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดให้เป็นไปตามมาตรฐาน
- (2) จัดทำเครื่องมือวัดผล พัฒนาเกี่ยวกับการประเมินผลและข้อทดสอบมาตรฐานของจังหวัด และทำคลังข้อสอบ
- (3) สนับสนุนงานวิชาการแก่โรงเรียนในสังกัด
- (4) วิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา ตลอดจนส่งเสริมการทดลองและค้นคว้าในระดับอำเภอหรือกิ่งอำเภอ
- (5) ร่วมมือกับหน่วยราชการอื่น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนประถมศึกษา ส่งเสริมการศึกษา ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด จริยธรรมและวัฒนธรรม
- (6) ปฏิบัติงานวิชาการอื่นที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร

2. ฝ่ายแผนพัฒนา

- (1) จัดทำนโยบายการดำเนินงาน และแผนพัฒนาการประถมศึกษาของจังหวัด เสนอต่อสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
- (2) จัดทำงบประมาณเพื่อการประถมศึกษาในจังหวัด
- (3) ประสานงานการพัฒนาบุคลากรของจังหวัด
- (4) จัดทำข้อมูลและสถิติทางการศึกษาของจังหวัด

- (5) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้ง บริหาร รวม ปรับปรุง เลิกล้ม
โรงเรียนในสังกัด
- (6) ประสานงานโครงการพิเศษ
- (7) ปฏิบัติงานเลขานุการคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด
- (8) ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด
หรือกรุงเทพมหานคร

และโดยอาศัยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2524 มาตรฐานกำหนดตำแหน่งของศึกษา
นิเทศก์ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู ตลอดจนสภาพปัจจุบัน ปัญหาพื้นฐานและ
ความต้องการของครูผู้รับการนิเทศ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้
ปรับปรุงบทบาท การกิจ หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ทุกระดับ โดยให้ถือเป็นแนวปฏิบัติ ตั้งแต่
1 ตุลาคม 2531 ซึ่งภารกิจของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและกรุงเทพ
มหานคร มีดังนี้

1. งานนิเทศการศึกษา ได้แก่ งานหลักสูตรและการเรียนการสอน การ
บริหารหน่วยงานและวิชาการ การนิเทศทางตรงและทางอ้อม การนิเทศงานโครงการ และ
พัฒนาการนิเทศในด้านบุคลากร วิธีการ ตลอดจนสื่อและเครื่องมือการนิเทศ
2. งานพัฒนาการเรียนการสอน ได้แก่ การประชุม การอบรมสัมมนาเพื่อ
พัฒนาการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้า พัฒนาและคิดรูปแบบ เทคนิค วิธีการและสื่อเกี่ยว
กับการเรียนการสอน การผลิตเอกสารทางวิชาการ คู่มือครู สื่อการเรียนการสอนสำหรับ
ปฏิบัติงานทางการศึกษา ครูและนักเรียน การเผยแพร่ตำรา เอกสาร สื่อการเรียนการสอน
และรูปแบบการจัดการเรียนการสอน
3. งานวิเคราะห์วิจัยและประเมินผล ได้แก่ งานทดสอบประเมินผลคุณภาพ
การศึกษา งานมาตรฐานทางการศึกษา งานวิเคราะห์วิจัยทางการศึกษา และการเผยแพร่
ผลการวิเคราะห์วิจัย
4. งานนโยบายและแผน ได้แก่ การทำสถิติข้อมูล และสารสนเทศทางการ
ศึกษา การทำนโยบายและแผน การจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณ การควบคุมติดตามผลการ
ปฏิบัติงานตามนโยบายและแผน และการประเมินผลการจัดการศึกษา
5. งานบริการทางการศึกษา ได้แก่ งานศูนย์วิชาการ งานนวัตกรรมและ
เทคโนโลยีทางการศึกษา งานห้องสมุดและมุมหนังสือ งานแนะแนว งานเผยแพร่ข่าวสาร
ทางวิชาการ งานโครงการพิเศษ งานประสานงานทางด้านวิชาการแก่หน่วยงานทางการ

ศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531 ก)

โดยอาศัยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2533 ได้กำหนดหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ไว้ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย ในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการนิเทศการศึกษา
2. เผยแพร่ความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และผลการวิเคราะห์วิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของบุคคลในสังกัด
3. นิเทศ ติดตามผล และประเมินผลการจัดการศึกษา
4. ประสานงานทางด้านวิชาการแก่หน่วยงานทางการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. ดำเนินการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
6. ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษา ตามแผนงานและโครงการที่กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ มอบหมายและขอความร่วมมือ
7. พัฒนาการนิเทศและให้บริการทางการศึกษา
8. งานวิชาการอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

สำหรับการจัดโครงสร้างในหน่วยงาน ได้แบ่งงานในหน่วยงานของศึกษานิเทศก์ แต่ละระดับ ดังนี้

1. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แบ่งองค์การบริหารภายในออกเป็น 5 กลุ่มงาน และฝ่ายบริหารทั่วไป ดังนี้

กลุ่มงานที่ 1	ภาษาไทย - ภาษาอังกฤษ
กลุ่มงานที่ 2	คณิตศาสตร์
กลุ่มงานที่ 3	สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
กลุ่มงานที่ 4	สร้างเสริมลักษณะนิสัย
กลุ่มงานที่ 5	การงานและพื้นฐานอาชีพ

ให้แต่ละกลุ่มงานที่ 1 - 5 ปฏิบัติงานดังนี้ คือ งานนิเทศการศึกษา งานศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ งานวิเคราะห์วิจัย งานพัฒนาการนิเทศ งานบริการทางการศึกษา

และงานอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

ฝ่ายบริหารทั่วไป ทำหน้าที่ปฏิบัติงาน 2 งานคือ งานธุรการ และงานห้องสมุด

2. หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ได้มีการแบ่งงานออกเป็น 4 ฝ่าย ดังนี้

- 2.1 ฝ่ายพัฒนางานวิชาการ
- 2.2 ฝ่ายพัฒนาการนิเทศการศึกษา
- 2.3 ฝ่ายวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา
- 2.4 ฝ่ายบริการทางการศึกษา

ให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติงานพัฒนาคุณภาพระดับก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษาตามหลักสูตรภายในจังหวัด และงานวิชาการอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

3. หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือกิ่งอำเภอ แบ่งออกเป็น 3 งาน ดังนี้

- 3.1 งานพัฒนางานวิชาการ
- 3.2 งานพัฒนาการนิเทศการศึกษา
- 3.3 งานวิจัย ประเมินผล และบริการ

ให้แต่ละงานปฏิบัติงานพัฒนาคุณภาพระดับก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษาตามหลักสูตร ภายในอำเภอหรือกิ่งอำเภอ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย (หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ)

เทคโนโลยีทางการศึกษา

คำว่า "เทคโนโลยี " ในรากศัพท์ภาษากรีก Tech หมายถึง Art และ Logos หมายถึง A study of เมื่อรวมกันจึงมีความหมายว่า A study of art คือ การศึกษาทางด้านศิลปะ และถ้าจะดูจากรากศัพท์ภาษาลาติน ซึ่งมาจากรากศัพท์ texere หมายถึงการสาน การสร้าง ซึ่งก็ไม่ได้เกี่ยวกับเครื่องยนต์กลไกแต่อย่างใด หากแต่หมายถึง ศิลปที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วย ได้มีบุคคลต่างๆในวงการศึกษได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีไว้ ดังนี้

เอดการ์ เดล (Edgar Dale, 1967) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "เทคโนโลยี ไม่ใช่เครื่องมือ เครื่องยนต์กลไกต่างๆ แต่เป็นแผนการ วิธีทำงานอย่างเป็นระบบที่ให้บรรลุตามแผนงาน "

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V Good, 1973) ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีไว้ว่า " เทคโนโลยี หมายถึง การประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน "

กาเย่ และ บริคส์ (Gagne and Briggs , 1974 อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2531) ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีการศึกษาไว้ว่า " เทคโนโลยีการศึกษานั้นพัฒนามาจากการออกแบบการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ โดยรวมถึง

1. ความสนใจในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ในเรื่องของการเรียนรู้ เช่น บทเรียนแบบโปรแกรม และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น
2. ด้านพฤติกรรมศาสตร์และทฤษฎีการเรียนรู้ เช่น ทฤษฎีการเสริมแรงของสกินเนอร์ (Skinner)
3. เทคโนโลยีด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ เช่น เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น "

ชัยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวว่า " เทคโนโลยีการศึกษา หมายถึงระบบการนำวัสดุ อุปกรณ์ และ วิธีการ มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ให้สูงขึ้น "

จากความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีการศึกษา เป็นการประยุกต์เอาเทคนิค วิธีการ แนวความคิด วัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งต่าง ๆ อันสืบเนื่องมาจากเทคโนโลยีนั้นมาใช้ในวงการการศึกษา ซึ่งเทคโนโลยีต่าง ๆ นั้น ถึงแม้ในบางครั้งจะเป็นการประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในวงการอื่น ๆ โดยเฉพาะก็ตาม แต่ก็สามารถนำมาใช้เป็นเทคโนโลยีการศึกษาได้ เช่น คอมพิวเตอร์ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้ในการคำนวณและในวงธุรกิจก็ยังสามารถนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาและช่วยในการเรียนการสอนได้ หรือการใช้เทคโนโลยีการพิมพ์เพื่อพิมพ์เอกสารและตำราทางวิชาการต่าง ๆ การใช้โทรทัศน์ที่คิดค้นขึ้นเพื่อความบันเทิงก็สามารถนำมาใช้เพื่อการศึกษาได้เช่นกัน ตลอดจนการใช้ระบบโทรคมนาคมประเภทต่าง ๆ เช่น ระบบโทรศัพท์ หรือการส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมเพื่อใช้ในการศึกษาและการเรียนการสอน เหล่านี้เป็นต้น (กิดานันท์ มลิทอง, 2531)

นวัตกรรม

นวัตกรรม หรือ นวัตกรรม เป็นคำสมาสระหว่าง " นว " และ " กรรม " ซึ่งมีความหมายว่า ความคิดและการกระทำใหม่ ๆ ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า เช่น นวัตกรรมทางการแพทย์ ก็หมายถึง ความคิดและการกระทำใหม่ ๆ เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงปรับปรุง ตลอดจนแก้ปัญหาทางการแพทย์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน นวัตกรรมทางการศึกษา ก็หมายถึง ความคิดและการกระทำใหม่ ๆ ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา

แม้ว่าความคิดและการกระทำใหม่ ๆ ในสังคมนั้นจะเคยได้ใช้ในสังคมอื่นมาแล้วก็ตาม แต่ถ้านำมาใช้ในระยยะแรกเริ่มกับอีกสังคมหนึ่งแล้วก็ถือว่าเป็นนวัตกรรม หรือสิ่งใหม่ที่ใช้แล้วในอดีตแต่ไม่ได้ผล และได้นำมาปรับปรุงใช้ใหม่ก็จัดว่าเป็น นวัตกรรม เช่นกัน ได้มีนักการศึกษาหลายคนได้ให้ความหมายของนวัตกรรม ไว้ดังนี้

ไมล์ แมททิว บี (Miles Matthew B., 1964) ได้ให้ความหมายของ นวัตกรรม (Innovation) ไว้ว่า " เป็นการเปลี่ยนแปลงเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างจงใจด้วยความรอบคอบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานตามเป้าหมายของระบบ "

โรเจอร์ (Rogers, 1983) ได้กล่าวว่า " นวัตกรรม หมายถึง แนวความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งใดก็ตามที่บุคคลแต่ละคนเห็นว่าเป็นของใหม่ "

โทมัส ฮิวส์ (Thomas Hughes อ้างถึงใน ชัยยศ เรื่องสุวรรณ, 2523) ได้ให้ความหมายของ นวัตกรรมว่า " เป็นการนำเอาวิธีการใหม่ ๆ มาปฏิบัติหลังจากที่ได้ผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนาเป็นขั้น ๆ แล้ว โดยเริ่มตั้งแต่การคิดค้น การพัฒนาซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปของโครงการทดลองปฏิบัติก่อน (Pilot project) แล้วจึงนำไปปฏิบัติจริง "

จรรยา วงศ์สายัณห์ (2515) กล่าวว่า " แม้แต่ในภาษาอังกฤษ ความหมายของ นวัตกรรมก็ใช้แตกต่างกันเป็น 2 ระดับ ประการแรกคือ ความพยายามใด ๆ ก็ตามถ้าเป็นไปได้เพื่อจะนำเอาสิ่งใหม่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ทำอยู่เดิมแล้ว ไม่ว่าจะเป็ผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดก็ตามเรียกว่า นวัตกรรม ประการที่สอง ในวงการพฤกษศาสตร์ คำว่า นวัตกรรม มักจะมีความหมายถึง สิ่งที่ได้้นำความเปลี่ยนแปลงใหม่เข้ามาใช้ โดยได้

ผลสำเร็จแผ่กว้างออกไปจนกลายเป็นการปฏิบัติอย่างธรรมดาสามัญ เช่น การปลูกฝีในวงการแพทย์ "

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (อ้างถึงใน วสันต์ อติศัพท์ ,2522) ได้ให้เกณฑ์ในการพิจารณาสิ่งที่จะถือว่าเป็น " นวัตกรรม " ไว้ดังนี้

1. จะต้องเป็นสิ่งใหม่ทั้งหมด หรือ บางส่วน อาจจะเป็นของเก่าที่ใช้ไม่ได้ผลในอดีต แต่นำมาขัดฝน ปรับปรุงใหม่ หรือ เป็นของปัจจุบันที่เราทำการปรับปรุงให้ดีขึ้น
2. มีการนำวิธีการจัดระบบ (Systems Approach) มาใช้โดยพิจารณาองค์ประกอบทั้งส่วนข้อมูลทีใส่เข้าไป กระบวนการ และผลลัพธ์ โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการให้เหมาะสมก่อนที่จะทำการเปลี่ยนแปลง
3. มีการพิสูจน์ด้วยการวิจัย หรืออยู่ในระหว่างการวิจัยว่าสิ่งใหม่นั้น จะช่วยในการแก้ปัญหา และดำเนินงานบางอย่างให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นกว่าเดิม
4. ยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานในปัจจุบัน หากสิ่งใหม่นั้นได้รับการเผยแพร่ และยอมรับจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบงานที่ดำเนินอยู่ในขณะนี้ไม่ถือว่าเป็นนวัตกรรมต่อไป แต่จะเปลี่ยนเป็นเทคโนโลยีอย่างเต็มที่

ชัยยศ เรืองสุวรรณ (2526) ได้กล่าวว่า " นวัตกรรม หมายถึง วิธีการปฏิบัติใหม่ ๆ ที่แปลกไปจากเดิม โดยอาจจะได้มาจากการคิดค้นพบวิธีการใหม่ขึ้นมา หรือปรับปรุงแต่งของเก่าให้ใหม่เหมาะสม และสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ได้รับการทดลอง พัฒนาจนเป็นที่เชื่อถือได้แล้วว่าได้ผลดีทางปฏิบัติ ทำให้ระบบก้าวหน้าไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น "

เชียรศรี วิวิสิริ (2530) ได้กล่าวว่า " นวัตกรรมหมายถึงการปฏิบัติหรือกรรมวิธีที่นำเอาความคิดใหม่ หรือกระทำใหม่ มาใช้ในกิจการใด ๆ ก็ตามเพื่อเปลี่ยนแปลงปรับปรุงกิจการนั้นให้ดีขึ้นกว่าเดิม มีประสิทธิภาพสูงขึ้น "

จึงสรุปได้ว่า นวัตกรรม เป็นความคิด การปฏิบัติใหม่ ๆ หรือเป็นสิ่งที่เพิ่มขึ้นจากผลรวมของสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว ซึ่งเมื่อนำมาใช้แล้วจะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดี มีความสำเร็จสูงกว่าวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และสามารถให้ได้ผลดีกว่าการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ วัสดุหรือการปฏิบัติดั้งเดิมที่เคยใช้อยู่ในขณะนั้น ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทยเราได้มีการประดิษฐ์เครื่องปอกมะพร้าว เครื่องปอกทุเรียน รถอีแต่น ซึ่งเป็นนวัตกรรมมาช่วย

ในการทำงาน เหล่านี้เป็นต้น (กิดานันท์ มลิทอง)

นวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา

ทั้งนวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นสิ่งที่ต้องใช้ควบคู่กันไปเสมอ เพราะ เทคโนโลยีเป็นศาสตร์ว่าด้วยวิธีการ ส่วนนวัตกรรมเป็นวิธีการที่มุ่งเพิ่มประสิทธิภาพ ของงานที่กำลังดำเนินอยู่ เมื่อรวมคำสองคำเข้าด้วยกันแล้ว ก็พอสรุปได้ว่า นวัตกรรมทาง เทคโนโลยีการศึกษา หมายถึง วิธีการปฏิบัติใหม่ ๆ ที่แปลกไปจากเดิมโดยจะได้มาจากการ คิดค้น หรือปรับปรุงเสริมแต่งของเก่า และสิ่งเหล่านั้นได้รับการทดลองและพัฒนาจนเป็นที่ เชื่อถือได้ ทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา

นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา หมายถึง การนำแนวคิด วิธีการ ใหม่ ๆ มาใช้ หรือคิดค้นแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหา หรือ ปรับปรุงวิธีการเดิมให้ เหมาะสมยิ่งขึ้น ในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาโดยมุ่งเน้นให้ผู้รับการนิเทศเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของนวัตกรรมกับการนิเทศการศึกษา

(หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, เอกสาร คน.ที่14/2533)

นิพนธ์ สุขปรีดี (2533) ได้ให้แนวคิดหลักการของนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับ การนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนำเอานวัตกรรมมาใช้ในการปฏิบัติงานนั้น ไม่ควรมองเพียง การนำเครื่องมือหรือวิธีการมาใช้เท่านั้น แต่ควรคำนึงถึงพฤติกรรม ชั่วร้าย กำลังใจ และ จิตใจของผู้ปฏิบัติงานร่วมกันด้วย ในหลักการสำคัญนี้ จึงจำแนกนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ นิเทศออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. นวัตกรรมที่เป็นเครื่องมือ (Machine Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เน้นออกมาในลักษณะที่เป็นเครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น วิทยุมือถือเพื่อการนิเทศ วิทยุแท่ง เครื่องฉายสไลด์ เอกสารต่าง ๆ เป็นต้น

2. นวัตกรรมที่เป็นระบบ (System Innovation) เป็นนวัตกรรมที่นำวิธีการจัดระบบมาใช้วิเคราะห์เพื่อให้เกิดกระบวนการ วิธีการ และการจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพซึ่งในวิธีการจัดระบบนั้น จะเน้นที่วิธีการ เทคนิค รูปแบบ หรือกระบวนการ เพื่อให้เกิดผลในภาพรวมทั้งระบบ ส่วนการจัดการ จัดทำสื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ หรืออื่น ๆ เป็นระบบย่อยในระบบใหญ่ เช่น ระบบการบริหารงบประมาณในระบบการดำเนินงานศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน ระบบการผลิตสื่อในระบบการสอนด้วยชุดการสอน และระบบการถ่ายทอดเนื้อหาสาระในระบบการอบรมทางไกล

3. นวัตกรรมพฤติกรรมศาสตร์ (Human Innovation) เป็นนวัตกรรมเชิงพฤติกรรมมนุษย์ เป็นแนวคิดใหม่ที่สำคัญ คำนึงถึงจิตวิทยา ชั่วญ กำลังใจ ของบุคลากร ผู้ร่วมปฏิบัติงานด้วย การนำนวัตกรรมทางพฤติกรรมศาสตร์มาใช้ในการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาให้ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน ต่างมีความพอใจ สุขใจ มีขวัญและกำลังใจต่อการปฏิบัติงาน เช่น บทเรียนด้วยตนเอง ชุดปฏิบัติการนิเทศ การนิเทศภายในแบบร่วมมือ การนิเทศแบบคลินิก การนิเทศทางไกล ฯลฯ

ความสำคัญของการนำนวัตกรรมมาใช้ในการนิเทศการศึกษา

ความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องนำนวัตกรรมมาใช้ในการนิเทศการศึกษา

เป้าหมายหลักของการนิเทศศึกษาก็คือ การปรับปรุงการเรียนการสอนให้ก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยศึกษานิเทศก์เป็นผู้ส่งเสริม กระตุ้นให้ครูได้พัฒนาตนเอง จนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ก้าวหน้าและบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ ฉะนั้น ศึกษานิเทศก์จึงต้องเป็นผู้นำของการเปลี่ยนแปลง

นวัตกรรม มีความสำคัญในการนิเทศการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีความจำเป็นและเหตุผล ดังนี้

1. ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลกระทบต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษา ได้นำเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้มาก ฉะนั้น เพื่อให้การจัดการศึกษาก้าวทันต่อความเจริญก้าวหน้าดังกล่าว จึงต้องมีการแสวงหาคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ทั้งด้านกระบวนการบริหารการศึกษา กระบวนการนิเทศการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอน

2. ประสิทธิภาพการนิเทศการศึกษา จากแผนปฏิบัติการสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ระบุไว้ว่า การนิเทศ ติดตามผลยังทำได้ไม่ทั่วถึง ขาดรูปแบบวิธีการ และเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ถ้าได้นำนวัตกรรมมาใช้ในการนิเทศการศึกษาจะลดปัญหาดังกล่าว

3. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา

3.1 ความไม่เสมอภาคระหว่างบุคลากรในเมืองกับชนบท ผู้บริหารครู และศึกษานิเทศก์ ที่อยู่ในเมืองจะมีโอกาสแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนากระบวนการได้ดีกว่าบุคลากรในชนบท เพราะในเมืองมีสถานแวดล้อมและแหล่งความรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการคิดค้นและพัฒนากระบวนการทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างเป็นระบบ และสามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึง

3.2 ศึกษานิเทศก์ต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง งานนิเทศการศึกษาเป็นงานที่จะต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบ กระบวนการทำงานของศึกษานิเทศก์ จึงต้องเป็นกระบวนการที่ได้คิดค้น ทดลอง และพัฒนา ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และมีการเผยแพร่ไปสู่ผู้รับการนิเทศในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะระดับโรงเรียน ฉะนั้นศึกษานิเทศก์จึงต้องทำตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้รับการนิเทศ นอกจากจะคิดค้นและพัฒนาวัตกรรมการเรียนการสอนแล้วจะต้องมีการรวบรวม เผยแพร่ผลงานวิจัย และสถาบันวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนและหน่วยงานในความรับผิดชอบ เพื่อเป็นการพัฒนางานนิเทศการศึกษา

3.3 ความแตกต่างระหว่างบุคคล คนเรามีความแตกต่างกันด้านร่างกาย ความสนใจ ความต้องการ สติปัญญา และความสามารถ เป็นต้น

ฉะนั้น การที่ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติการณ์นิเทศด้วยวิธีการหนึ่งเพียงวิธีการเดียวกับผู้รับการนิเทศกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมทำให้ผู้รับการนิเทศไม่สามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนางานในความรับผิดชอบให้บรรลุเป้าหมายได้ทั้งหมด จึงต้องคิดค้นวิธีปฏิบัติงานหรือปรับปรุงการปฏิบัติงานตลอดเวลา

ประโยชน์ของการนำนวัตกรรมมาใช้ในการนิเทศการศึกษา

1. สร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้นิเทศ กับ ผู้รับการนิเทศ โดยที่บุคลากรทั้งสองฝ่ายจะต้องทำงานร่วมกัน เริ่มตั้งแต่สร้างความตระหนักในการพัฒนาการเรียนการสอนจนครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนมีคุณภาพสูงขึ้น หากมีการใช้นวัตกรรมที่เหมาะสม มีการสื่อสารที่ดี ก็จะลดความขัดแย้งระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศลงได้ เช่น การนิเทศแบบคลินิก การนิเทศแบบร่วมใจ เป็นต้น

2. ก่อให้เกิดการประหยัดในการใช้ทรัพยากร เช่น งบประมาณ เวลา บุคลากร และอื่น ๆ เช่น การใช้วิทยุมือถือเพื่อการนิเทศการศึกษา ช่วยประหยัดบุคลากร และเวลาลงได้
3. ช่วยให้การนิเทศน่าสนใจ โดยผู้รับการนิเทศจะเห็นคุณค่าของการใช้ นวัตกรรมที่สามารถแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ตรงตามความต้องการของผู้รับการนิเทศ
4. ช่วยให้การนิเทศการศึกษาก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี
5. ช่วยให้การปฏิบัติงานนิเทศ สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตร
6. สร้างขวัญ กำลังใจแก่ผู้คิดค้นนวัตกรรม เมื่อนวัตกรรมถูกนำไปใช้ใน สถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสม ย่อมทำให้ผู้คิดค้นนวัตกรรมเกิดความ ภาคภูมิใจในผลงาน มีกำลังใจที่จะปฏิบัติงานต่อไป
7. เกิดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ผู้รับการนิเทศเข้าใจเรื่องราวที่ได้รับ การนิเทศได้เร็วขึ้น และเป็นการเรียนรู้ที่ถาวร
8. ศึกษาได้ด้วยตนเอง เช่น ให้ผู้รับการนิเทศ ศึกษาจากบทเรียนสำเร็จรูป หรือชุดอบรม เพื่อเป็นการสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ)

ศึกษานิเทศก์กับงานนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในส่วนของงานบริการทางการศึกษา นั้น ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่หลักอยู่อย่างหนึ่งคือ การแพร่กระจายนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาไปยังครูผู้สอน ในโรงเรียน เนื่องจากในปัจจุบันนี้สถานศึกษาหรือโรงเรียนต่าง ๆ ได้นำเอานวัตกรรมทาง เทคโนโลยีการศึกษาเข้าไปใช้ในโรงเรียนเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ก็เนื่องจากนวัตกรรมทาง เทคโนโลยีการศึกษามีส่วนในการช่วยอำนวยความสะดวกในการสอน และช่วยให้การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั่นเอง ในการแพร่กระจายนวัตกรรม ทางเทคโนโลยีการศึกษาไปยังครูผู้สอนในโรงเรียนต่าง ๆ เหล่านี้ บุคคลที่เป็นตัวกลางใน การแพร่กระจายนวัตกรรมก็คือศึกษานิเทศก์นั่นเอง การแพร่กระจายนวัตกรรมทาง เทคโนโลยีการศึกษาจะเป็นไปได้เร็ว หรือช้า และจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว ก็ขึ้น อยู่กับตัวศึกษานิเทศก์

ศึกษานิเทศก์กับงานของศูนย์วิชาการจังหวัด

ศูนย์วิชาการจังหวัดได้จัดตั้งขึ้นเพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตรตามโครงการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งรวมของปัจจัยต่าง ๆ ทางการศึกษา ได้แก่ บุคลากร สื่อ เครื่องมือ และ เทคนิควิธีการ ที่สนับสนุนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การบริหาร และการนิเทศติดตามผล การจัดการประถมศึกษาภายในจังหวัดเป็นสำคัญ โดยมีคณะทำงาน ซึ่งประกอบไปด้วย

1. หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์	หัวหน้าคณะทำงาน
2. หัวหน้าฝ่ายแผนพัฒนา	คณะทำงาน
3. หัวหน้าฝ่ายนิเทศการศึกษา	คณะทำงาน
4. ศึกษานิเทศก์ สปจ. ทุกคน	คณะทำงาน
5. ข้าราชการครูช่วยราชการ	คณะทำงาน
6. ศึกษานิเทศก์ 1 คน	คณะทำงานและ เลขานุการ
7. ศึกษานิเทศก์ 1 คน	คณะทำงานและ ผู้ช่วยเลขานุการ

ภารกิจของศูนย์วิชาการจังหวัด

1. วางแผนการดำเนินงานของศูนย์วิชาการจังหวัด เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา
2. จัดหา ผลิต และพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เพื่อเป็นตัวอย่าง และเผยแพร่แก่ศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน
3. จัดระบบการเก็บ การใช้ และการบำรุงรักษาเครื่องมือ สื่อการเรียนการสอน หนังสือ และสิ่งพิมพ์
4. ให้บริการเครื่องมือ สื่อการเรียนการสอน หนังสือและสิ่งพิมพ์
5. ให้ความรู้ แนะนำ ส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิต การใช้ และการบำรุงรักษาเครื่องมือ สื่อการเรียนการสอน หนังสือและสิ่งพิมพ์ แก่คณะทำงานศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน และบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
6. พัฒนาการดำเนินงานศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน โดยใช้กระบวนการนิเทศ และติดตามผล

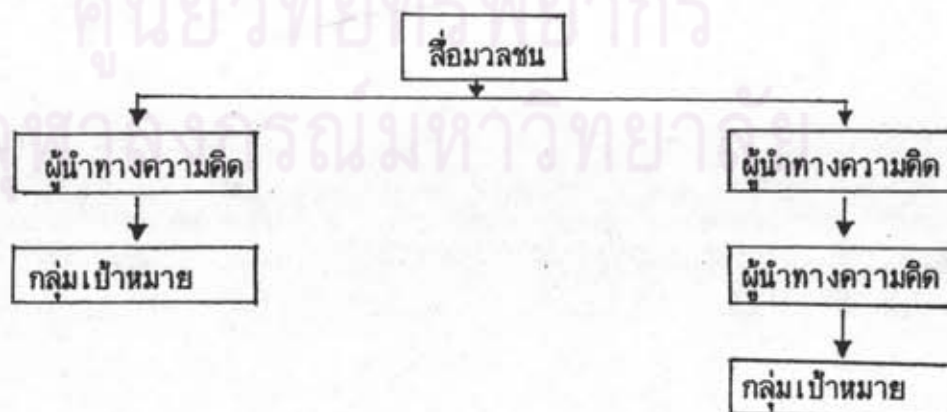
7. ให้ความร่วมมือสนับสนุนการปฏิบัติงานของทุกฝ่ายในสำนักงานการ
ประถมศึกษาจังหวัดในด้านการผลิตเอกสาร การใช้บริการ เครื่องมือ และโลตทัศน์

8. ประเมินและรายงานผลการปฏิบัติงานของคุณยวิชากร
(คุณยวิชากรกับการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ, 2531)

การสื่อสารและการแพร่กระจายนวัตกรรม

โรเจอร์ และ ชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker , 1971) ได้ให้
คำนิยามเกี่ยวกับการแพร่กระจายนวัตกรรมไว้ว่า การแพร่กระจายนวัตกรรมเป็นการสื่อสาร
ประเภทหนึ่งซึ่งมีความคิดใหม่ สิ่งใหม่ และวิธีปฏิบัติใหม่ ถูกแพร่กระจายหรือถูกถ่ายทอด
จากแหล่งกำเนิดไปยังสมาชิกภายในระบบสังคม แต่การศึกษาเกี่ยวกับการแพร่กระจาย
นวัตกรรมแตกต่างกันออกไปจากการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารตรงที่ การศึกษาเกี่ยวกับการ
สื่อสารมักมุ่งการเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้ หรือทัศนคติ โดยการศึกษาตัวแปรในแหล่งสาร
สาร ช่องทาง และผู้รับสาร ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับการแพร่กระจายนวัตกรรมมุ่งศึกษา
ถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นั่นคือ การยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมมากกว่าที่จะศึกษาถึง
การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือระดับความรู้

จากการศึกษาเกี่ยวกับการแพร่กระจายนวัตกรรม เล็กิยร เชยประทับ (2525)
พบว่า นวัตกรรมหรือข่าวสารจะถูกถ่ายทอดในลักษณะหลายขั้นตอน(Multistep Process)
กล่าวคือ ข่าวสารจะถูกถ่ายทอดจากแหล่งสารไปยังผู้รับสารโดยผ่านขั้นตอนต่าง ๆ น้อยกว่า
หรือมากกว่า 2 ขั้นตอน ดังภาพ

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาเกี่ยวกับการแพร่กระจายนวัตกรรมยังพบว่าสื่อแต่ละประเภท มีอิทธิพลแตกต่างกันในแต่ละขั้นตอน (Stages) ของกระบวนการในการตัดสินใจที่จะยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรม เช่น สื่อมวลชนมีอิทธิพลมากที่สุดในการให้ความรู้ แต่สื่อระหว่างบุคคลมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เป็นต้น

ในการแพร่กระจายนวัตกรรมนั้น โรเจอร์ (Rogers, 1983) ได้กล่าวว่า ต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 ประการ คือ ต้องมีนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งถูกถ่ายทอดผ่านช่องทาง (Channels) ในระยะเวลาหนึ่ง (Overtime) และไปยังสมาชิกในระบบสังคม (Social system)

เลกียร เชยประทับ ได้เปรียบเทียบให้เห็นว่า องค์ประกอบในการแพร่กระจายนวัตกรรมกับการสื่อสารมีส่วนคล้ายกัน และให้รายละเอียดไว้ว่า องค์ประกอบในการแพร่กระจายนวัตกรรม ประกอบด้วยหลายส่วนด้วยกัน ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบการสื่อสารในแบบ S-M-C-R-(E)	แหล่งสาร (S)	สาร (M)	ช่องทาง (C)	ผู้รับสาร (R)	ผลการสื่อสาร (E)
องค์ประกอบของการแพร่กระจายนวัตกรรม	<ul style="list-style-type: none"> -ผู้ประดิษฐ์ -ผู้นำการเปลี่ยนแปลง -พัฒนากร -เจ้าหน้าที่ -นักวิชาการ ฯลฯ 	นวัตกรรม (คุณสมบัติของนวัตกรรมในสายตาของผู้รับ เช่น <ul style="list-style-type: none"> -การนำไปใช้ได้ -ความสลับซับซ้อน -มีประโยชน์) ฯลฯ 	ช่องสาร (ช่องสารมวลชนหรือปัจเจกชน)	สมาชิกของระบบสังคม	ผลในช่วงระยะเวลาหนึ่งซึ่งอาจเป็น <ul style="list-style-type: none"> -การเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ -การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ -การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ตัวกลางการแพร่กระจายนวัตกรรม

ในการแพร่กระจายนวัตกรรมนั้น ต้องอาศัยตัวกลางในการแพร่กระจาย เพราะตัวกลางการแพร่กระจายจะเป็นบุคคลที่นำนวัตกรรมจากหน่วยงานหรือองค์การ แพร่กระจายไปยังกลุ่มเป้าหมาย ตัวกลางการแพร่กระจายจะต้องพยายามใช้กลวิธีหลายๆอย่าง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเป้าหมายให้ได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การแพร่กระจายนวัตกรรมจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว ก็ขึ้นอยู่กับตัวกลางการแพร่กระจายเป็นสำคัญ ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า ตัวกลาง ไว้ดังนี้

โรเจอร์ และ สเวนนิ่ง (Rogers and Svenning, 1969) ได้ให้ความหมายของตัวกลางไว้ว่า " หมายถึงเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมตามทิศทางที่หน่วยงานต้องการ "

คลอสแมน (Grossman, 1974) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ตัวกลาง (Change Agents) ไว้ว่า " หมายถึงผู้ที่มีความรู้ หรือความสามารถกว้างๆทั่วไป (Generalists) ซึ่งมีปฏิริยาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์การ "

ลำสิ ทองชีวะ (2526) ได้ให้ความหมายของตัวกลางการแพร่กระจายไว้ว่า " หมายถึงผู้ที่ทำให้กระบวนการตกลงใจยอมรับนวัตกรรมของประชากร เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้โดยศูนย์กลางการแพร่กระจาย ซึ่งอาจจะเป็นหน่วยงาน หรือองค์การก็ได้ "

บทบาทของตัวกลางการแพร่กระจายก็คือ การเป็นสื่อกลางการติดต่อระหว่างสังคมตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป ทั้งนี้สังคมแต่ละแห่งอาจมีความแตกต่างกันในแง่ของวัฒนธรรม ความเชื่อ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ก็จะแตกต่างกันไป จากลักษณะของตัวกลางการแพร่กระจายเอง ตัวกลางการแพร่กระจายจึงต้องเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นความแตกต่างนี้ และพยายามเชื่อมความแตกต่างดังกล่าว โดยการทำให้ได้อยู่ได้ในสังคมทั้ง 2 แห่ง และการทำหน้าที่สื่อกลางการติดต่อระหว่างสังคมจะสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อตัวกลางการแพร่กระจายได้มีการวางแผนอย่างรอบคอบ และรัดกุม บทบาทของตัวกลางการแพร่กระจายที่สำคัญ ๆ มี ดังนี้

1. บทบาทในการสร้างความต้องการในการเปลี่ยนแปลง บ่อยครั้งที่ตัวกลางการเปลี่ยนแปลงจะต้องพยายามทำให้เป้าประชกรมมองเห็นปัญหาในสังคมของตนเอง และ

รับรู้ถึงความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหานั้น ๆ ซึ่งหมายถึงว่า จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างหรือมีการนำเอาวิธีการแก้ปัญหาเข้ามาใช้ ตัวกลางการเปลี่ยนแปลงอาจจะต้องทำการกระตุ้นให้ประชากรเห็นปัญหา โดยทำให้ปัญหานั้น ๆ เด่นชัดขึ้น พร้อมกับให้กำลังใจ ชักจูงให้เห็นว่าประชากรนั้นมีความสามารถที่จะแก้ปัญหานั้นได้

2. บทบาทในการสร้างความไว้วางใจให้ตนเองในหมู่ประชากร ในขั้นนี้ตัวกลางการแพร่กระจายจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับประชากร สร้างความรู้สึกไว้วางใจ ทำให้ประชากรเห็นว่าตนมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมกับสร้างความเชื่อในหมู่ประชากรว่าตนมีความสามารถพอที่จะหาทางแก้ปัญหานั้น ๆ ให้ได้ ซึ่งในขั้นนี้ไม่ควรชี้แนะตัวนวัตกรรมให้ประชากร

3. บทบาทในการช่วยวิเคราะห์ปัญหา ในขั้นนี้ตัวกลางการแพร่กระจายจะช่วยประชากรในการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อหาช่องทางในการแก้ไข ซึ่งตัวกลางการแพร่กระจายจะต้องพยายามมองการแก้ปัญหาในฐานะของประชากร เพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการแก้ปัญหาที่แท้จริง

4. บทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อตัวกลางการแพร่กระจายและประชากรมองเห็นปัญหาแล้ว ในขั้นนี้ตัวกลางการแพร่กระจายจะต้องกระตุ้นให้ประชากรทำการแก้ปัญหานั้น และกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการแก้ปัญหาไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเพื่อการเปลี่ยนแปลง และการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้หมายความว่ารวมไปถึง การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของประชากรด้วย

5. บทบาทในการทำให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หรือการรับนวัตกรรมเข้ามาในสังคมเป็นไปอย่างแท้จริงและคงที่ ซึ่งตัวกลางการแพร่กระจายจะต้องให้ความช่วยเหลืออาจจะให้โดยการให้คำแนะนำเพิ่มเติมมากขึ้น หรือให้เครื่องเสริมแรง อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ประชากรเกิดความมั่นใจ และเต็มใจที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ต่อไป

6. บทบาทในการสร้างประชากรให้สามารถกระทำพฤติกรรมนั้นได้ต่อไป โดยปราศจากตัวกลางการแพร่กระจาย เนื่องจากว่าจะมีอยู่ระยะหนึ่งที่ตัวกลางการแพร่กระจายจะต้องถอนตัวออกจากสังคมที่ตนเข้าไปทำงานอยู่ ซึ่งระยะนั้นก็คือ เมื่อตัวกลางการแพร่กระจายเห็นว่าประชากรยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือนวัตกรรมและกระทำพฤติกรรมที่เด่นชัดถึงการใช้นวัตกรรมนั้น ๆ แล้ว

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าตัวกลางการแพร่กระจายจะตระหนักถึงหน้าที่และบทบาทของงานเป็นอย่างดีก็ตาม แต่ในความสำเร็จของตัวกลางการแพร่กระจายแต่ละคนจะมีไม่เท่ากัน บางคนก็ประสบผลสำเร็จในการแพร่กระจายนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูงในขณะที่อีกหลาย ๆ คนล้มเหลว ตัวกลางการแพร่กระจายนวัตกรรมที่ประสบผลสำเร็จ

จะมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความพยายามติดต่อกับประชากรมากกว่าตัวกลางคนอื่น ๆ และเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น และเป็นผู้นำในกระบวนการตกลงใจยอมรับนวัตกรรมของประชากร
2. เป็นผู้ที่สามารถทำตัวให้ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของประชากร
3. เป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของประชากร
4. เป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงจิตใจของประชากรอย่างแท้จริง สามารถรับรู้ถึงความทุกข์สุขของประชากรอย่างแท้จริง
5. เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ และลักษณะโฮโมฟีลีย (Homophily) กับตัวประชากร คือ มีลักษณะร่วมกันหลาย ๆ อย่างที่ตรงกับประชากร เช่น ความเชื่อ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ระดับการศึกษา เป็นต้น
6. เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำความคิดในชุมชน
7. เป็นผู้ที่สามารถประเมินผลกระทบของนวัตกรรมต่อชุมชนได้

ปัจจัยที่ทำให้การแพร่กระจายต้องใช้เวลาแตกต่างกัน

สิ่งที่เป็นประจักษ์พยานว่า การแพร่กระจายนวัตกรรมทางการศึกษาเป็นงานที่ลำบากและเป็นกระบวนการที่ยุ่งยากก็คือ ระยะเวลาที่ใช้ในการแพร่กระจายนวัตกรรมให้กลุ่มเป้าหมายยอมรับนวัตกรรมนั้น บางสังคมอาจจะรับได้เร็ว บางสังคมอาจจะรับได้ช้ากว่า ปัจจัยที่ทำให้การแพร่กระจายนวัตกรรมต้องใช้เวลาแตกต่างกันนั้นเนื่องจาก

1. ความแตกต่างระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจและการศึกษาของสมาชิกในสังคม ถ้าความแตกต่างมีมาก การแพร่กระจายนวัตกรรมจะทำได้ช้า นอกจากนี้ขนาดของสังคมก็มีส่วนสำคัญเช่นเดียวกัน ถ้าสังคมมีขนาดเล็กและสมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การแพร่กระจายก็จะทำได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น
2. ระดับการศึกษาของครูผู้สอน กล่าวคือ ครูที่มีระดับการศึกษาสูง จบจากสถาบันที่ได้มาตรฐาน มักจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับนวัตกรรมได้ดีและเร็วกว่าครูทั่วไป ดังนั้นถ้าต้องการแพร่กระจายนวัตกรรมทางการศึกษา ในระบบโรงเรียนที่มีครูเป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงก็จะพอคาดหมายได้ว่า ระยะเวลาของการแพร่กระจายคงจะเร็วกว่าธรรมดา
3. ฐานะทางเศรษฐกิจของโรงเรียน ปัจจัยนี้นอกจากจะสามารถระบุเวลา

ของแพร่กระจายนวัตกรรมแล้ว ยังสามารถชี้ให้เห็นถึงระดับการเปลี่ยนแปลงได้ด้วย กล่าวคือ ถ้าโรงเรียนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีที่มีกำลังทุนทรัพย์ที่สามารถสนับสนุนการศึกษาอย่างเต็มที่แล้ว มักจะยอมรับเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนได้เร็วกว่าโรงเรียนอื่น ๆ และจำนวนนวัตกรรมที่รับเข้ามา มักจะมีจำนวนมากกว่าโรงเรียนอื่น ๆ ด้วย

4. คุณสมบัติและลักษณะของตัวนวัตกรรมเอง ก็มีผลทำให้ตัวนวัตกรรมนั้นเป็นที่ยอมรับได้เร็วขึ้นหรือช้าลงด้วย

คุณสมบัติและลักษณะของนวัตกรรมทางการศึกษากับการแพร่กระจาย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ตัวนวัตกรรมเองก็มีผลในการทำให้เกิดการยอมรับ หรือไม่ยอมรับในสังคมและการยอมรับนั้นจะใช้เวลาเร็วหรือช้าเพียงใดด้วย ถึงแม้ว่าปัจจัยอื่นเป็นต้นว่า ระบบของสังคม เศรษฐกิจของสังคม ตลอดจนระดับความรู้ของสมาชิกในสังคมจะมีผลเด่นชัดกว่าในการทำให้เกิดการยอมรับ แต่ตัวนวัตกรรมเองก็มีความสำคัญไม่น้อยในการกำหนดการยอมรับและการนำนวัตกรรมนั้น ๆ ไปปฏิบัติใช้

ไมล์ แมททิว บี (Miles Matthew B., 1964 อ้างถึงใน ลำลี ทองชิว) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติและลักษณะของนวัตกรรมที่เป็นที่ยอมรับของสังคม ไว้ดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายในการจัดหาและการใช้นวัตกรรมนั้นต้องไม่แพงจนเกินไปนวัตกรรมทางการศึกษาที่ราคาแพง การบำรุงรักษาลำบากและในการใช้ต้องมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง จะได้รับการยอมรับลำบากกว่านวัตกรรมอื่น ๆ เช่น หากเครื่องฉายภาพยนตร์ วิดีโอเทป เป็นต้น ราคาของก็แพง การบำรุงรักษาก็ลำบาก และ ต้องใช้กระแสไฟฟ้า ตลอดจน การซื้อฟิล์มหนัง หรือเทปในการเรียนการสอนเพิ่มเป็นระยะ ๆ นวัตกรรมเหล่านี้ จะได้รับการยอมรับอย่างแท้จริงลำบากและช้ากว่านวัตกรรมพวกหนังสือ ซึ่งราคาถูกกว่า แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าการคำนวณผลลัพธ์ที่จะได้จากการใช้นวัตกรรมนั้น ปรากฏว่าผลลัพธ์สูงกว่าการลงทุน นวัตกรรมนั้นก็สมารถเป็นที่ยอมรับได้เป็นอย่างดี

2. ความสะดวกในการใช้นวัตกรรม ก็จะเป็นสิ่งที่กำหนดว่านวัตกรรมนั้น ๆ จะเป็นที่ยอมรับของสังคมเพียงใด ถ้านวัตกรรมที่จัดหามาไม่สามารถที่จะใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างสะดวกพอ เป็นต้นว่า หากปลั๊กไฟสำหรับเครื่องฉายหนังไม่ได้ สายไฟยาวไม่พอ ห้องไม่มีคพอ ฯลฯ นวัตกรรมนั้น ๆ ก็ยากที่จะเป็นที่ยอมรับ

3. นวัตกรรมที่สำเร็จรูป เป็นชุด มีอุปกรณ์การใช้ครบบริบูรณ์ จะเป็นที่ยอมรับของสังคมได้ดีกว่าและเร็วกว่านวัตกรรมที่แยกออกเป็นส่วน ๆ ที่ผู้สอนต้องเกี่ยวรวบรวมแสวง

หาเอาเองเพื่อทำเป็นชุด ดังจะเห็นได้ว่านวัตกรรมใดก็ตามที่เป็นพวกเครื่องมือชุด (Kit) มีทั้งแบบเรียน คู่มือครู คู่มือการจัดกิจกรรม อุปกรณ์ พร้อมทั้งกล่องรวบรวมสิ่งเหล่านี้ไว้ทั้งหมดจะเป็นที่สนใจและเป็นที่ต้องการของครูผู้ใช่มากกว่านวัตกรรมที่แยกออกเป็นส่วน ๆ โดยเฉพาะถ้าครูผู้ใช้นั้นเป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาไม่สูงเท่าใดนัก

4. ความยากง่ายในการใช้นวัตกรรม ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ถ้า นวัตกรรมที่นำมาใช้นั้นยาก ต้องการเวลาในการเรียนรู้ ฝึกฝน การยอมรับก็ย่อมลดน้อยลง

5. นวัตกรรมที่สร้างขึ้นในสังคมที่มีลักษณะแตกต่างจากสังคมที่จะใช้นวัตกรรมนั้นๆ มาก จะมีผลต่อการไม่ยอมรับนวัตกรรมนั้น ๆ ตัวอย่างของนวัตกรรมทำนองนี้ในสังคมปัจจุบัน มีมากมายที่ได้รับการสร้างขึ้นในสถานการณืจำลอง ต่างจากสถานการณ์ที่เป็นจริง โดยคำนึง ถึงความสะดวกในการสร้างนวัตกรรมเป็นเกณฑ์ และแม้ว่าจะมีการทดลองใช้นวัตกรรมนั้นใน สถานการณ์จริง แต่ก็ยังเป็นเพียงช่วงเวลาหนึ่งที่จะมีการใช้นวัตกรรมนี้เมื่อผ่านขั้นทดลองใช้ ไปแล้ว ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อถึงขั้นการยอมรับไปปฏิบัติจริงในสังคม

การตกลงใจยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา

ในการตกลงใจยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา ในที่นี้จะกล่าวในแง่ บุคคล กล่าวคือเป็นการตกลงใจที่จะยอมรับเอานวัตกรรมมาใช้แทนสิ่งที่เคยใช้อยู่เดิม หรือ เป็นการเลิกเฉยต่อนวัตกรรมและยังคงใช้สิ่ง เดิมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โรเจอร์ (Rogers, 1983) ได้กล่าวว่า ในการตกลงใจยอมรับนวัตกรรมของบุคคลนั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

1. ประโยชน์หรือความได้เปรียบเชิงเทียบ (Relative advantage) คือ การที่ผู้ยอมรับนวัตกรรมรู้สึก ว่า นวัตกรรมนั้นดีกว่า มีประโยชน์มากกว่าสิ่งเก่า และช่วยให้ ชีวิตความเป็นอยู่ของเขาดีขึ้น

2. ความเข้ากันได้หรือไปด้วยกัน (Compatibility) คือการที่ผู้ยอมรับ นวัตกรรมรู้สึกหรือคิดว่านวัตกรรมนั้นไปด้วยกันได้ ไม่ขัดกับสภาพเดิมคือ ค่านิยม ความเชื่อ และประสบการณ์ ตลอดจนความต้องการของผู้ใช้

3. ความยุ่งยากหรือความสลับซับซ้อน (Complexity) คือ การที่ผู้ยอมรับ นวัตกรรมรู้สึก ว่า นวัตกรรมนั้นมีความยุ่งยาก ซับซ้อนไม่มากนัก ผู้ใช้สามารถทำความเข้าใจ ได้ง่าย ใช้ได้สะดวก และรวดเร็ว

4. ความสามารถในการนำไปทดลองใช้ (Triability) คือ นวัตกรรมที่จะ นำมาแพร่กระจายในหมู่ประชากรนั้น จะต้องนำมาทดลองใช้ก่อนและสามารถเห็นผลได้

5. สามารถสังเกตได้ (Observability) คือผลที่ได้รับจากการใช้นวัตกรรม

นั้น สามารถสังเกตได้ง่าย และมองเห็นผลได้อย่างชัดเจน

ในกระบวนการตกลงใจยอมรับนวัตกรรมนั้น โรเจอร์ และ ชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971) ได้กล่าวว่าสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนได้ ดังนี้

1. **ขั้นการรับรู้ (Knowledge)** คือการที่บุคคลได้รับการแนะนำให้รู้จักนวัตกรรมและเข้าใจพอสมควรว่า นวัตกรรมนั้นใช้สำหรับทำอะไร ลักษณะของประชากรที่สามารถรับรู้นวัตกรรมได้เร็วมีดังนี้

- (1) จะเป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าคนปกติ
- (2) จะเป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมดีกว่าคนทั่วไป
- (3) จะเป็นผู้ที่สนใจรับรู้ความเคลื่อนไหวผ่านการสื่อสารมวลชนมากกว่าคนทั่วไป
- (4) จะเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์กับชุมชนดี
- (5) เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์อันดีกับตัวกลางการแพร่กระจายมากกว่าคนทั่วไป

ทั่วไป

2. **ขั้นชักจูง (Persuasion)** ในขั้นนี้เป้าประชากรจะเริ่มมีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบนวัตกรรม ซึ่งเป็นผลหลังจากที่เขามีความรู้ในเรื่องนวัตกรรมนั้นพอสมควรจากขั้นแรกแล้ว กล่าวคือ เขาจะมีความต้องการรู้เรื่องเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นมากขึ้น รายละเอียดเกี่ยวกับนวัตกรรมที่เขาได้รับนั้นจะถูกกรองโดยทัศนคติ ความเชื่อ ตลอดจนบรรทัดฐานเฉพาะตัวที่มีอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น ถ้ารายละเอียดที่เขาได้รับในขั้นนี้สามารถไปได้กับปัจจัยดังกล่าวมาแล้ว เขาก็ย่อมจะเกิดความรู้สึกพึงพอใจและเริ่มเกิดความโน้มเอียงที่จะรับไปทดลองใช้ ในขั้นชักจูงนี้ ตัวกลางการแพร่กระจายจะต้องให้รายละเอียดในแง่คุณสมบัติและลักษณะของตัวนวัตกรรมแก่เป้าประชากร ในเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์ที่เขาจะได้รับความเป็นไปได้ของการนำไปปฏิบัติ ความง่ายของการใช้ ตลอดจนความผสมกลมกลืนของนวัตกรรมในชุมชนนั้น ๆ

หลักสำคัญประการหนึ่ง ที่เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มนักแพร่กระจายนวัตกรรมคือ การยอมรับนวัตกรรมหนึ่งจะมีผลต่อการชอบหรือไม่ชอบในนวัตกรรมต่อ ๆ มา กล่าวคือ ถ้านวัตกรรมแรกที่ยอมรับทำให้เกิดผลดี เป้าประชากรนั้น ๆ จะพึงใจต่อความคิดในเรื่องนวัตกรรม และจะพลอยทำให้เกิดความรู้สึกว่านวัตกรรมขั้นต่อ ๆ ไปก็น่าจะทำให้เกิดผลที่น่าพอใจด้วยเช่นเดียวกัน จากหลักการอันนี้เอง ตัวกลางการแพร่กระจายนวัตกรรมจึงใช้ "นวัตกรรมนำร่อง" ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่เห็นผลได้ง่ายและเกิดผลดีต่อสังคมมาแพร่กระจายก่อน ก่อนที่จะนำเอานวัตกรรมตัวจริงที่ต้องการจะแพร่กระจายมาใช้ เพื่อที่ว่าน้ำหนักของการชอบนวัตกรรมจะได้มีมากขึ้น สะดวกในการชักจูงได้ดียิ่งขึ้น

3. ขั้นตอนการตัดสินใจ(Decision) ในขั้นนี้เป็นการตัดสินใจว่าจะนำนวัตกรรมนั้นไปทดลองใช้หรือไม่

4. ขั้นตอนการทดลองใช้(Implementation) ในขั้นนี้เป็นการทดลองใช้นวัตกรรมนั้น ๆ คนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยตกลงใจอะไรง่าย ๆ ถ้าไม่ได้ผ่านขั้นตอนการทดลองใช้เสียก่อน โดยเฉพาะเขาต้องการดูว่านวัตกรรมนั้น ถ้านำมาใช้กับสภาพการณ์จริงจะเป็นอย่างไร หลังจากการทดลองใช้จนพอจะเห็นเค้าแล้วจึงยอมตกลงใจรับ เป็นการเสี่ยงการเสี่ยง ดังนั้น ถ้านวัตกรรมนั้น สามารถเปิดโอกาสให้ประชาชนนำไปทดลองใช้ได้ อัตราการยอมรับใช้นวัตกรรมนั้นจะมีสูงกว่านวัตกรรมที่ไม่เน้นในขั้นนี้

5. ขั้นตอนการยืนยัน(confirmation) เป็นขั้นหลังจากการตัดสินใจใช้ หรือไม่ใช้นวัตกรรม(Adopt or reject) ซึ่งเป็นขั้นที่ประชาชนย้ำ หรือยืนยันความตั้งใจเดิมของการตัดสินใจยอมรับใช้นวัตกรรม เรียกว่าเป็นการตกลงใจยอมรับนวัตกรรมอย่างแท้จริง

โรนัลด์ ฮาฟล็อก (Ronald Havelock, 1968) ได้เสนอการแพร่กระจายนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาโดยใช้ตัวกลางการแพร่กระจายเป็นหลัก และรูปแบบของฮาฟล็อกนี้เป็นที่นิยมใช้เป็นอย่างมากในบรรดานักการเผยแพร่ในปัจจุบัน ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนผังการดำเนินงานของตัวกลางการแพร่กระจายเมื่อเปรียบเทียบกับขั้นการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของแต่ละบุคคล จะได้ ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมของตัวกลาง

กิจกรรมกลุ่มประชากร

การแพร่กระจาย

คุณลักษณะของผู้ยอมรับการแพร่กระจายนวัตกรรม

ในการแพร่กระจายนวัตกรรมสู่ประชากรกลุ่มหนึ่ง ถ้าพิจารณาช่วงเวลาของการยอมรับนวัตกรรมแล้วจะพบว่า ทุก ๆ คนไม่ได้ยอมรับนวัตกรรมด้วยระยะเวลาเดียวกันหมด แต่ละคนมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งถ้าจะลองจัดกลุ่มประชากรเหล่านี้ออกเป็นกลุ่มๆ ตามลักษณะเวลาของการยอมรับนวัตกรรมแล้ว ล่าลี ทองชีวะ กล่าวว่า สามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มนวัตกรรม (Innovators) ประชากรกลุ่มนี้มีลักษณะที่เด่นชัดคือ ลักษณะของผู้ที่ชอบการเสี่ยง ทดลองของใหม่ ๆ ทำให้ประชากรกลุ่มนี้แตกต่างไปจากประชากรอื่นๆ ในสังคมเดียวกัน และคุณเป็นคนแปลกในสังคมนั้น การที่จะเป็นนวัตกรรมได้นั้นก็จะต้องมีคุณสมบัติบางอย่างที่สนับสนุนอยู่ ซึ่งในคุณสมบัติเหล่านี้จะพบว่า การเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีความสำคัญประการหนึ่ง นวัตกรรมเหล่านี้ จะไม่มีความรู้สึกเดือดร้อนในการที่จะทดลองใช้

นวัตกรรมและก็ไม่รู้สึกเดือดร้อน ถ้านวัตกรรมที่ทดลองใช้ใช้ไม่ได้ผลตามที่ต้องการ หรือ รู้สึกเต็มใจที่จะใช้กำลังเงินที่มีอยู่ทดลองใช้นวัตกรรมอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อพิสูจน์ผลลัพธ์ให้ เด็ดขาดลงไป ที่สำคัญคือ ประชากรในกลุ่มนวัตกรรมนี้มีใจคอมั่นคงพอที่จะยอมรับความล้มเหลว นั้นมาเป็นหลักในการตัดสินใจในการยอมรับ หรือไม่ยอมรับนวัตกรรมอื่น ๆ ในเวลาต่อมา เปรียบได้กับศิษยานุศิษย์หรือครูผู้สอนที่ชอบคิดค้น หรือ เสี่ยงต่อการทดลองนวัตกรรมใหม่ ๆ

2. กลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่น (Early adopters) ประชากรกลุ่มนี้ จะเป็นพวกที่มีลักษณะและคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันกับประชากรอื่น ๆ ในสังคมมากกว่าพวกในกลุ่มนวัตกรรม จากการวิจัยและการศึกษาลักษณะเฉพาะของกลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่นพบว่า พวกนี้เป็นพวกที่มีฐานะทางสังคมค่อนข้างสูง เป็นผู้นำทางความคิดในสังคมนั้น ประชากรในกลุ่มอื่น ๆ จะสังเกตพฤติกรรมท่าทีของพวกกลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่นและใช้เป็นแนวทางในการยอมรับ หรือปฏิเสธนวัตกรรม ตัวกลางการแพร่กระจายจะยึดประชากรในกลุ่มนี้ เป็นพวกแรกที่จะทำความคุ้นเคยด้วย และพยายามชักจูงให้ประชากรกลุ่มนี้ยอมรับนวัตกรรม ทั้งนี้เพราะ ถ้าสามารถยึดประชากรกลุ่มนี้เป็นพวกได้แล้ว การแพร่กระจายไปยังประชากรที่เหลือจะง่ายขึ้น เปรียบเทียบได้กับครูวิชาการสำนักงานกลุ่ม หรือครูวิชาการโรงเรียน ตลอดจนครูที่ทำหน้าที่หัวหน้าหมวดวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียน

3. กลุ่มชนส่วนใหญ่ที่ยอมรับนวัตกรรมในระยะต้น (Early majority) พวกนี้จะตกลงใจยอมรับนวัตกรรมก่อนหน้าคนทั่ว ๆ ไปเพียงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ประชากรในกลุ่มนี้จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก แต่ก็ไม่ได้อยู่ในฐานะทางสังคมสูงเหมือนพวกแรก ลักษณะพิเศษของกลุ่มนี้ก็คือ จะยอมรับนวัตกรรมช้ากว่ากลุ่มที่สอง แต่จะเร็วกว่ากลุ่มอื่น ๆ ที่จริงแล้ว ประชากรกลุ่มที่สามนี้ก็เริ่มใช้นวัตกรรมบ้างแล้ว และเห็นคล้ายตามบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่ยอมรับอย่างแน่ชัด มั่นใจลงไปว่าจะยอมรับนวัตกรรมนั้นอย่างแท้จริง กล่าวคือ ชื่นการตกลงใจยอมรับนวัตกรรมของคนกลุ่มนี้กินเวลานานกว่ากลุ่มแรก ๆ เขามีความพอใจและค่อนข้างเต็มใจที่จะใช้นวัตกรรม แต่ไม่ต้องการเป็นผู้นำในการใช้นวัตกรรม เปรียบเทียบได้กับครูผู้สอนที่ในระยะแรกยังไม่ยอมรับนวัตกรรมนั้น ๆ แต่ในเวลาต่อมาเมื่อได้เห็นผลของการใช้นวัตกรรมหรือมีการใช้อย่างแพร่หลายแล้ว จึงยอมรับนวัตกรรมนั้น ๆ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. กลุ่มชนส่วนใหญ่ที่ยอมรับนวัตกรรมในระยะหลัง (Late majority) ประชากรในกลุ่มนี้จะตกลงใจยอมรับนวัตกรรมช้ากว่าคนทั่ว ๆ ไปเล็กน้อย และที่ยอมรับเพราะเกิดแรงผลักดันจากสังคมให้ยอมรับนวัตกรรมนั้น ๆ การตกลงใจยอมรับนวัตกรรมของคนกลุ่มนี้จะเต็มไปด้วยความไม่ไว้วางใจ ระแวงระวัง และเกิดหลังจากที่เห็นตัวอย่างการใช้ของสมาชิกในกลุ่มอื่น ๆ มาแล้ว และเห็นว่าทุก ๆ คนในสังคมยอมรับการใช้นวัตกรรมนั้นอย่างแน่นอน

แล้ว การแพร่กระจายนวัตกรรมสำหรับคนกลุ่มนี้นั้น จะต้องใช้พลังกระตุ้นจากสมาชิกในสังคมอื่น ๆ เป็นสำคัญ เปรียบเทียบได้กับกลุ่มครูที่ไม่ค่อยสนใจนวัตกรรม หรือนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยครูพวกนี้จะยึดวิธีสอนแบบเดิมเป็นส่วนใหญ่

5. กลุ่มผู้ล่าหลัง (Laggards) ประชากรกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มสุดท้ายที่จะยอมรับนวัตกรรม ลักษณะพิเศษของประชากรกลุ่มนี้ก็คือจะเป็นพวกที่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมดั้งเดิม และค่อนข้างจะเป็นพวกที่ขาดจากโลกภายนอก คนในกลุ่มนี้จะสนใจแต่เรื่องในอดีต พยายามดำเนินรอยตามสิ่งที่เคยปฏิบัติมาแต่ก่อน ถ้าพวกล่าหลังนี้จะใช้นวัตกรรมก็หมายความว่า นวัตกรรมนั้นใช้มานานพอสมควร จนกลายเป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่งของคนในอดีตแล้ว พวกล่าหลังนี้จะมองนวัตกรรมใหม่ ๆ ด้วยความไม่ไว้วางใจอย่างเปิดเผย ไม่ไว้วางใจในตัวสมาชิกกลุ่มนวัตกรรม รังเกียจตัวกลางการแพร่กระจาย ดังนั้นระยะเวลาในการยอมรับนวัตกรรมของคนพวกนี้ใช้เวลานานมาก ในบรรดาสมาชิกในสังคม ซึ่งชนกลุ่มนี้คงไม่มีในสถานศึกษา เพราะครูผู้สอนมีการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ และเป็นผู้ที่พยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เชื้อจิตต์ ล้อบุรณะ (2519) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสำรวจนวัตกรรมการศึกษาในคณะวิทยาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การใช้นวัตกรรมทางการศึกษาของอาจารย์คณะวิทยาศาสตร์ที่สอนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย จะเป็นผลสำเร็จเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่อไปนี้

1. มหาวิทยาลัยต้องมีนโยบายสนับสนุนการใช้นวัตกรรม
2. นวัตกรรมที่จะนำไปใช้นั้นต้องสามารถแก้ปัญหาทางการศึกษาได้
3. ต้องมีงบประมาณที่จะนำมาใช้ในกระบวนการของนวัตกรรม
4. อาจารย์ต้องเห็นความสำคัญของการปรับปรุงการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย
5. ผู้บริหาร อาจารย์ นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนร่วมในการใช้นวัตกรรม ต้องเข้าใจหลักการและกระบวนการของนวัตกรรม
6. ผู้ที่มีส่วนร่วมในการใช้นวัตกรรม ต้องให้ความร่วมมือด้วยความกระตือรือร้น ต้องช่วยกันแก้ไขข้อบกพร่องของการใช้นวัตกรรม และมีเวลาสำหรับปรึกษา และประเมินผลในการใช้นวัตกรรมร่วมกัน

ไพบูลย์ พูลนิวัฒน์ (2523) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของศึกษานิเทศก์ประจำจังหวัดในภาคเหนือ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ศึกษานิเทศก์ให้ความเห็นว่าปัญหาดังนี้ คือ การไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างเพียงพอ การไม่มีเพียงพอในการออกนิเทศ การขาดยานพาหนะในการออกนิเทศ อัตรากำลังของศึกษานิเทศก์ประจำจังหวัดมีไม่เพียงพอ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (อ้างถึงในภารตี ศิริบุรี, 2525) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาของครูนวัตกรรมการศึกษา พบว่า ในด้านบุคคลที่เป็นอุปสรรคต่อการนำนวัตกรรมไปใช้ในโรงเรียนมากที่สุดคือ ครูที่รับราชการนาน รองลงมาคือ ครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ ในด้านอื่น ๆ พบว่า สิ่งที่เป็นอุปสรรคมากที่สุดคือ การขาดเครื่องมือเครื่องใช้ รองลงมาคือ ระบบบริหารการศึกษาของไทย นอกจากนี้ครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ยังมีความเห็นตรงกันกันว่า ครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ควรเป็นผู้ริเริ่มและนำนวัตกรรมการศึกษาเข้ามาใช้ในโรงเรียน

บุญเจือ ทองประหวั่น (2526) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ขวัญในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสูงคือ ลักษณะงาน รองลงมาคือ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา และ การมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน

สุลติ ทวีพันธ์สาร (2526) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องคุณลักษณะของนวัตกรรมที่มีผลมากที่สุดต่อการยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย โดยทำการศึกษาค้นคุณลักษณะของการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ผักตบชวาที่มีผลมากที่สุดต่อการยอมรับของสมาชิกกลุ่มสตรีประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง ตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผลปรากฏว่าคุณลักษณะของนวัตกรรมที่มีผลต่อการยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย คือ

1. ความได้เปรียบเชิงเทียบ
2. ความเข้ากันได้
3. ความสามารถสังเกตเห็นผลได้
4. ความซับซ้อน หรือยุ่งยาก
5. ความสามารถนำไปทดลองได้

วานิดา เลิศกมลกาญจน์ (2526) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์จังหวัดนั้นส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับการขาดบุคลากร

ประภาพรหม เล็งวงศ์ (2530) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษา การปฏิบัติงานตามหน้าที่ของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของศึกษานิเทศก์คือ บุคลากร

อรทัย พงษ์วัฒนานนท์ (2530) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง สภาพการใช้สื่อการสอนและการให้บริการด้านสื่อการสอนของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนตามการรับรู้ของเจ้าหน้าที่ศูนย์วิชาการและครูในกลุ่มโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การให้บริการด้านสื่อการสอนของศูนย์วิชาการ ส่วนมากยังประสบปัญหาการขาดยานพาหนะในการเดินทาง เจ้าหน้าที่มีจำนวนไม่เพียงพอ ศูนย์วิชาการยังขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งศูนย์วิชาการก็ยังขาดความเอาใจใส่จากผู้บริหารศูนย์วิชาการด้วย

มอร์ท (Mort, 1947) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับระยะเวลาของการยอมรับนวัตกรรม เขาพบว่า การยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาจะอยู่ในโค้งรูปตัวเอส (S) กล่าวคือ ในระยะแรก ๆ ของการแพร่กระจายนั้นผู้ยอมรับน้อยมาก เมื่อได้ทำการแพร่กระจายไปในระยะหนึ่ง จำนวนของคนยอมรับจะค่อย ๆ สูงขึ้น และเมื่อส่วนโค้งขึ้นถึงขีดสูงสุดแล้วก็จะไม่ขึ้นสูงอีกเลย

ค้อยชมาน และ ฟอคส์ บอร์ด้า (Deutchman and Berda, 1962) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาลักษณะของผู้นิยมนวัตกรรม (Innovativeness) พบว่า ลักษณะของผู้นิยมนวัตกรรมในสังคมหลาย ๆ แห่ง และต่างวัฒนธรรมกัน กลับมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน อย่างน่าประหลาด ลักษณะดังกล่าวคือ ระดับการศึกษาที่สูง ความเป็นผู้มีใจกว้างขวางยอมรับการเปลี่ยนแปลง และฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี

นีฮอฟ (Neihoff, 1966) ได้ทำการศึกษารูปแบบของการแพร่กระจายนวัตกรรมในหลาย ๆ สังคม เขาได้พยายามทำการวิเคราะห์ สรุบบ้างจจัยร่วม ที่คิดว่าเป็น

สิ่งจำเป็นในการแพร่กระจายนวัตกรรม ปัจจัยหนึ่งที่เขาค้นพบก็คือ วิธีการแนะนำนวัตกรรม โดยตัวกลางการแพร่กระจาย (Change agents) จะมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด และสามารถเป็นเครื่องชี้ชะตาของความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการแพร่กระจายได้ดีทีเดียว

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนใหญ่จะวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับ ปัจจัย ระยะเวลา และลักษณะของผู้นิยมนวัตกรรม ซึ่งไม่ได้มีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้ทำหน้าที่แพร่กระจายนวัตกรรมเลย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรที่จะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของตัวกลางการแพร่กระจายนวัตกรรมบ้าง ว่าควรจะมีบทบาทอย่างไร จึงได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย